

10. Magyar őstörténet és honfoglalás (a magyarság eredetének vitatott kérdései)

Békési Botond 2025A

Mivel kevés egykorú írott forrás áll rendelkezésre, a magyarság őstörténetét (**Kr. e. 1. évezred – honfoglalás kora [894/895–907]**) kutatva a segédtudományok: régészet, nyelvtudomány, néprajztudomány eredményei is rendkívül fontosak. A **történettudomány** (leginkább a nyelvészet kutatásaira építve) a **finnugor rokonság elmélete** alapján határozta meg a magyarság rokonait. A magyar legközelebbi rokon nyelvei a hanti és a manysi (oroszoktól kapott nevük: osztják, vogul), a rokonság bizonyítékai az ősi közös szókincs és nyelvtani szabályosságok.

Ugyanakkor a rokonság kutatásában a nyelvészet és a többi tudományág eredményei nem mindig vezetnek azonos eredményre, ezért a magyar nyelv és a magyar nép eredete között különbség lehet / van. Sok a hipotézis. Pl. a **néprajzi kutatások alapján a török népekkel való rokonságra lehetett következtetni**. Jelenleg intenzív genetikai kutatások folynak. Az őstörténet kutatásában ideológiai és aktuálpolitikai szempontok is szerepet kaphatnak, emiatt sokszor háttérbe szorulnak a tudományos megközelítések.

A magyarság eredete, a steppei vándorlás szakaszai (Kr. e. 5000 – Kr. u. 850)

1. **Uráli és finnugor kor:** Kr. e. 5000–2000: felbomlik az uráli nyelvközösség, kialakul a finnugor népcsoport.
2. **Ugor kor:** Kr. e. 2000 – Kr. u. 500: a magyarok elődei között elterjedt a földművelés és az állattartás. A lehűlés miatt vándorolni kezdtek füves pusztát keresve (ezzel kiváltak az ugor közösségből).
3. **Magna Hungaria** [= ősi Magyarország]: 500–750: Volga és Káma folyók térségében. Erős török hatás érte a magyarságot. Julianus barát 1235/1236-os útja során talált itt magyarokat.
4. **Levédia:** 750–850: kazár hatásra kialakult a kettős fejedelmi rendszer (gyula: hadvezér, kende: szakrális fejedelem).
5. **Etelköz** [= folyóköz]: 850–honfoglalásig: arab, bizánci írott források a magyar népről. Pl. VII. Konstantin bizánci császár ír a magyarok itteni tartózkodásáról, ő említi a hét törzs nevét is (Nyék, Megyer, Kürtgyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Keszi). A hét törzs az 1200 körül alkotó magyar történetíró, Anonymus szerint szövetséget kötött (**vérszerződés**), Álmos lett a fejedelem. A vérszerződés története annak állít emléket, hogy Etelközben a magyarság már állammá szerveződött: **létrejött a steppei nomádállam**, a Magyar Nagyfejedelemség. (Tehát a magyar állam idősebb, mint a Szent István-i államalapítás!) Etelköznek nem voltak jól védhető határai, ezért kényszerült a magyarság a bolgár-besenyő támadás hatására a Kárpát-medence túloldalára költözni.
6. A honfoglaló magyarság valószínűleg **nomád / félnomád életmódot követett: legelőváltás, nagyállattartás** (juh, ló), az állattenyésztés sokkal fontosabb a földművelésnél. Írásuk a rovásírás volt.

A Kárpát-medence a honfoglalás előtt

- A honfoglalást megelőzően több állam (DK-en bolgár, É-on morva, Ny-on frank) osztozott a Kárpát-medence területén, de egyiknek sem itt volt a központja. Jelentős volt a szláv és az avar lakosság. A megosztott hatalmi viszonyok elősegítették a magyarok honfoglalását.
- A Képes Krónika szerint a magyarok egy díszes fehér lóért (csellel) megvették a földet Szvatopluktól (870–894), a morva fejedelemtől. A magyarok valóban legyőzték a morvákat, de Szvatopluk már nem is élt az összezsapások idején (a történet valamiféle szövetségekötésre is utalhat).

Honfoglalás (894–907)

- Általánosan elfogadott honfoglalás-koncepció:
894-ben VI. (Bölcs) Leó, bizánci császár magyar segítséggel győzte le a bolgárokat, emiatt 895-ben **DNy-ról bolgár bosszúhadjárat érte az Etelközben lévő magyarságot**. Ez időben egybeesett azzal, hogy a dominóelv-szerű népvándorlás miatt **K-ről a besenyők** (= török eredetű steppei népcsoport) **is megtámadták a magyarokat**. A harapófogóba került magyarság az egyetlen szabad irányba, Ny-ra menekült, a Kárpátok hágóin át áramlott a Kárpát-medencébe. A főserég (a későbbi magyar hagyomány szerint Árpád fejedelem vezetésével) a Vereckei-hágón át érkezett, más néprészek Erdély felől.
895-re a magyarok megszerezték a Kárpát-medence keleti részét.
- László Gyula „**kettős honfoglalás**”-elmélete szerint a 7. sz. végén egy nomád vándorlási hullámmal magyarok (onogurok) is érkeztek a Kárpát-medencébe, s az ő hatásukra az itt élő késő-avarok elmagyarosodtak. Árpád bevonulása csak a második hullámot jelentette. Ezt az elméletet a mérvadó történettudomány már megszületésekor elutasította, ennek ellenére a laikusok körében napjainkig népszerű, abszurd módon tankönyvekben is szerepel.
- **900 nyarára az egész Kárpát-medence (a Dunántúl is) a honfoglalók kezébe került.**
- A honfoglaló magyarság létszáma erősen vitatott, 100 000–500 000 között lehetett.
- A Keleti Frank Királyság rossz néven vette a magyarok kárpát-medencei hódítását. Ezért a honfoglalás véglegesítéséhez szükséges volt a bajor seregek legyőzése. Erre a **pozsonyi csatában** került sor (907). Ez megerősítette a Magyar Fejedelemség helyzetét. A nyugati határ ezután az augsburgi csatáig az Enns folyó.
- Még 904-ben történt, hogy a bajorok csellel meggyilkolták Kurszán gyulát. Ez Árpád, a korábbi kende szerepének felértékelődését eredményezte.

Kalandozások (kb. 970-ig)

- A Kárpát-medence megszerzése utáni korszak a kalandozások kora. Ezek Nyugat- és Dél-Európába vezetett magyar törzsi rablóhadjáratok voltak. (És már a honfoglalás előtt is folytak.)
- Az első évtizedekben sorozatos győzelmek a magyarok könnyűlovassal, **nomád harcmodorának** köszönhetően. Ennek főbb elemei: ij, látszólagos megfutamodás (cselvetés), segédnép támad legelől vagy fedezi a visszavonulást.
- A sok magyar győzelemnek három vesztes csata vetett véget:
 1. 933: Merseburg, I. Madarász Henrik német király győzelme.
 2. 955: **Augsburg**, I. Ottó német király győzelme (ezt követte Bulcsú és Lehel kivégzése), a Ny-i kalandozások vége.
 3. 970: Arkadiopolisz, vereség a bizánci sereg ellen, ezután a Bizánc elleni kalandozásoknak is végük.